



ISLOM UMMATINING MASHXUR AYOLLARI

Anvarova Ra'noxon

Andijon davlat universiteti

Filologiya fakulteti 104-guruh talabasi

To'lqinboyeva Rohilaxon

Andijon davlat universiteti

Filologiya fakulteti 104-guruh talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada Islom ummatining eng mashhur va buyuk ayollari hayoti, faoliyati, jamiyatdagi o'rni va qoldirgan merosi haqida so'z yuritamiz. Ushbu ayollar bugungi zamonda ham musulmon ayollar uchun namuna va ruhiy tayanch bo'lib xizmat qilmoqda.*

Kalit so'zlar: *buyuk siymolar, tarix, jamiyat, huquq, meros, fidoyilik, mehr, bilim.*

Insoniyat tarixida buyuk siymolar, ulug' insonlar, fidoyi arboblarning orasida ayollar hamisha alohida o'ringa ega bo'lgan. Ayniqsa, Islom dini kelgach, ayollarning jamiyatdagi o'rni, sha'ni va huquqlari yuksak darajada qadrlana boshlandi. Islom ummati tarixida shunday ayollar borki, ularning sabr-toqati, iymoni, aql-zakovati va fidoyiligi minglab musulmonlarga ibrat bo'lib kelmoqda. Ular nafaqat oilasida sadoqatli rafiq va mehribon ona, balki butun jamiyatga nur sochgan, bilim va fazilatda erkaklardan ham ustun bo'lgan siymolardir. Hazrati Xadicha kabi fidoyi rafiqalar, Hazrati Oisha kabi bilimdon olimalar, Hazrati Fotima kabi sabr va hayo timsoli ayollar Islom tarixining zarhal sahifalarida o'chmas iz qoldirgan. Ularning hayoti nafaqat diniy, balki axloqiy, ijtimoiy va ma'naviy jihatdan ham bebaho maktabdir.

Xadicha binti Xuvaylid (arabcha: خَوْلِدِ بِنْتُ خَدِيجَةَ, tax. 554 – 619 yil noyabr)[1] Islom payg'ambari Muhammadning birinchi xotini va birinchi izdoshi edi. Xadicha Makkadagi Quraysh qabilasining zodagonlaridan bo'lgan savdogar Xuvaylid ibn Asadning qizi edi.

Xadichani musulmonlar " Mo'minlarning onasi " deb atashadi. Islomda qizlari Fotima binti Muhammad, Ruqayya binti Muhammad, Ummu Kulsum binti Muhammad va Zaynab binti Muhammad bilan bir qatorda to'rtta „jannat xonimlaridan“ biri sifatida alohida o'rin tutadi[2]. Muhammad Xadicha bilan 25 yil hayot kechirgan. Xadichaning onasi, 575-yilda vafot etgan Fotima binti Zaida Qurayshning Amir ibn Luay qabilasidan va Muhammadning onasi Aminaning uchinchi amakivachchasi edi[3][4][5][6].



Xadichaning otasi Xuvaylid ibn Asad savdogar va rahbar edi[7]. Ba'zi ma'lumotlarga ko'ra, u taxminan 585-yilda sofdil urushida vafot etgan deyiladi, lekin boshqalarning fikricha, Xadicha 595-yilda Muhammadga turmushga chiqqanida u hali tirik edi[8][9]. Xuvaylidning Ume Habib binti Asad ismli singlisi ham bor edi[10].

Oysha (arabcha: عائشة), Oisha bintu Abu Bakr (tax. 613 – 678, iyul) Islom payg'ambari Muhammadning uchinchi va eng yosh xotini edi[1]. Uning bolaligi haqida ma'lumotlar kam. Ba'zi manbalarga ko'ra, Oysha turmush qurganida 6 yoki 7 yoshda bo'lgan, 9 yoshda esa birga yashay boshlagan[2]; Oysha Muhammadning hayoti davomida ham, vafotidan keyin ham dastlabki islom tarixida muhim rol o'ynagan. Sunniy urf-odatlarida Oysha olima, aqlli va izlanuvchan sifatida tasvirlangan. U Muhammadning xabarlarini tarqalishiga hissa qo'shgan va vafotidan keyin 44 yil davomida musulmon jamiyatiga xizmat qilgan[3]. Shuningdek, Muhammadning shaxsiy hayotiga oid masalalarda, balki meros, ziyorat va esxatologiya kabi mavzularda 2210 hadis rivoyat qilgani bilan mashhur[4][5]. Uning turli fanlar, jumladan, she'riyat va tibbiyot sohasidagi aql-zakovati va bilimi az-Zuhriy va shogirdi Urva ibn az-Zubayr kabi ilk olim va nuroniylar tomonidan yuqori baholangan.

Oysha binti Abu Bakrni ko'pincha rosulullohning sevimli xotini deb hisoblashadi. U Qur'onning Nur surasi 11-26-oyatlardagi tuhmatga qarshi buyrug'i bilan bog'liq bo'lib, u „yolg'on (yoki tuhmat) ishida“ (al-ifk) boshqa bir kishi — Safvon ibn al-Muattal as-Sulamiy ishtirok etgani uchun uni „bilan birga bo'lish“da yolg'on ayblashdi[7]. U „Dunyo va uning ziynati“dan ko'ra „Xudo va Uning Payg'ambari“ni tanlagan birinchi ayol hisoblanadi[7]. Ahzob surasi 28-29-oyatlarda Alloh Muhammadning xotinlariga o'zlarining afzal ko'rishlari to'g'risida qaror qabul qilishni buyurgan, chunki Muhammad xotinlarning moddiy narsalarga bo'lgan istagi ortib borayotganidan g'azablangan[7]. Oysha ham Ahl as-Sunna val-Jamoadi muhim ahamiyatga ega. Shifo binti Abdulloh roziyallohu anhodan rivoyat qilinadi: «Hafsaning oldida o'tirgan edim, Rasululloh sollallohu alayhi vasallam kirib qolib, menga: „Bunga yozishni o'rgatganingdek, namila ruqyasini ham o'rgatmaysanmi?“ dedilar» (Imom Abu Dovud, Imom Nasoiy va Imom Ahmad rivoyati).

Oysha onamiz hadis rivoyat qilish bo'yicha ikkinchi o'rinda turadilar. Ulkan sahobiylar o'zlari bilmagan narsalarini, hal qila olmay qolgan masalalarini Oysha onamizdan so'rar edilar. O'sha vaqtning sharoitida bu narsalar dunyo miqyosida katta o'zgarishlar edi.



Islom ulamolari bu voqeani, xususan, Maryam Xudodan olgan „ruh“ va „kalima“ ma'nosi haqida uzoq vaqtdan beri bahslashdilar. Agar u Xudoning kalomi orqali, hatto Uning farishtasi orqali ham, Xudoning ruhi bilan ta'minlangan bo'lsa, Maryam payg'ambar bo'lganmi?[7]. Matnning so'zma-so'z ma'nosiga e'tibor qaratgan olimlar uning payg'ambarligiga dalil topdilar, chunki „u boshqa Qur'on ayollaridan tabiati va hayotiy tajribasi bilan ajralib turadi“[16]. Shunga qaramay, ehtimol uning jinsi tufayli Maryamning payg'ambarligi ko'pchilik tomonidan qabul qilinmagan. Shunga qaramay, Maryam islom olamidagi ko'plab musulmonlar, asosan ayollar tomonidan hurmat qilinadi. U Qur'onda shunday maqtalgan: "Mana, farishtalar: „Ey Maryam! Xudo seni tanladi va pokladi — seni barcha xalqlarning ayollaridan ustun qilib tanladi.“ [lower-alpha 6]

Anbiyo surasi 91-oyatda Maryam Allohdan oyat sifatida nozil qilingan: „Va o'z iffatini saqlagan zot. So'ngra unga O'z ruhimizdan pufladik va uni va o'g'lini olamlar uchun oyat-mo'jiza qilib qo'ydik.“ [lower-alpha 7] Tarhim surada Maryam iffati, itoatkorligi va iymon-e'tiqodi bilan „mo'minlar uchun o'rnak“ qilib ko'rsatiladi. Ammo, „diniy ma'murlar Maryamning fazilatlarining ijtimoiy qo'llanilishini ya'ni uning namunaviy maqomining taqlid qilish uchun mos bo'lgan qirralarini aniqlashga harakat qilishdi“[7]. Jabroil alayhissalom unga Xudoning vahiysini aytganida, Maryam hayron bo'ladi: „Menga hech kim tegmagan va men nopok emasman, qanday qilib o'g'lim bo'lishi mumkin?“ [lower-alpha 8] Keyinchalik, tug'ish og'riqlari uni xurmo daraxti tanasiga olib keldi. U dedi: „Voy! Qaniydi, bundan oldin o'lgan bo'lsam va butunlay unutilib ketsam!“[lower-alpha 9]. Ammo Xudo unga tasalli berdi.[lower-alpha 10]

Maryam ham Oli Imron surasida uchraydi. Surada u va uning hikoyasi uning vasiysi Zakariyo payg'ambarning hikoyasi bilan chambarchas bog'liq. Farishtaning Yahyoning Zakariyoning tug'ilishi haqidagi so'zlari(3:39) Isoning so'zlari bilan deyarli bir xildir(3:45). Xuddi shunday, ikkalasi ham xabarga savol berish orqali javob berishadi (3:40;47) va bir xil javobni olishadi.

Islom ummatining mashhur ayollari o'zining fidoyiligi, ilmga bo'lgan muhabbati, sabr-toqat va iymon bilan barcha musulmonlarga ibrat bo'lgan. Hazrati Xadicha (r.a.)ning sodiqligi, Hazrati Fotima (r.a.)ning pokligi, Hazrati Oisha (r.a.)ning ilmga bo'lgan hurmati, Umni Salama (r.a.)ning jasorati va Zulayho va Maryam (s.a.)ning iymonlari hamda Allohga bo'lgan sadoqati ular tomonidan ko'rsatilgan ma'naviy yo'lning yorqin namunalaridir. Bu ayollarning hayoti bizga bir nechta muhim saboqlarni taqdim etadi: ishonch, sabr, ilmga intilish, va Allohning yo'lida fidoyilik. Ularning qisqacha tarixiy va ma'naviy rollari bizni har birimizga o'zini tarbiyalashda, yuqori ma'naviy fazilatlarni rivojlantirishda yordam beradi. Bu buyuk ayollarning





TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR



tasviri orqali biz, musulmon ayollar va erkaklar, o'z hayotimizda to'g'ri yo'lni tanlashga, iymon va ilmni hayotimizga singdirishga intilishimiz kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sahobiya ayollar kitobi
2. Quronda ayollar saytidan
3. Sammuslim uz saytidan
4. "Tarixi muhammadiy" Kitobi
5. "Payg'ambarlar tarixi" Muhammad Sayyid Tantanoviy